

کارنامه‌ای برای ابدیت: با چه توشه‌ای از دنیا می‌رویم؟

درس اخلاق حضرت آیت‌الله عاملی (دامت برکاته)

پیاده‌سازی و تنظیم: سید محمد حسینی احمد فداله ✓

قرآن کریم در آیه ۷۴ سوره مومنون می‌فرماید: «وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنُكَفِبُنَّ»^[۱] این جمله، اسمیه است؛ یعنی ما همین الان سقوط می‌کنیم. ما الان هم از پل صراط رد می‌شویم و می‌افتیم. در تفسیر صافی روایتی است که می‌فرماید: «أَنَّ الصُّورَةَ الْإِنْسَانِيَّةَ هِيَ ... الْحِسْرُ الْمَمْدُودُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ».

مراد از پل صراط، صراط انسانیت است. اگر یک حرفی زدی، اگر کاری کردی که ضد انسانیت است، سقوط می‌کنی! لذا بعضی از مؤمنین وارد بهشت می‌شوند، می‌گویند: ما پل صراط ندیدیم! (خُزْنَا وَ هِيَ خَامِدَةٌ)

به آنان می‌گویند: شما گذشتید. از این رو، ما همین الان ابدیت خودمان را درست می‌کنیم. کسانی که غفلت می‌کنند، وقتی که از دروازه ی دنیا خارج می‌شوند، می‌بینند که زمین باثر است و هیچ کاری انجام نداده اند؛ [یا اگر کاری انجام داده اند] در زمین دیگران بوده. در زمین مردمان خانه مکن کار خود کن کار بیگانه مکن کیست بیگانه؟ تن خاکی تو کز برای اوست غمناکی تو تا تو تن را چرب و شیرین می‌دهی جوهر خود را نبینی فربهی گر میان مُشک، تن را جا شود روز مردن گند او پیدا شود مُشک را بر تن مز، بر دل بمال مُشک چه بود؟ نام پاک ذوالجلال تا چشمش را می‌بندد، از وحشت غش می‌کند. بعد از مرگ، چند چیز خیلی سنگین است. اگر از من بپرسند که چه چیزی برای میت وحشت دارد، می‌گویم: وقتی که

چشم را باز کند و بفهمد هیچ چیزی قابل تغییر نیست: «مَا يُبَدِّلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ»^[۲] یعنی در آخرت، دادگاه استیفاف وجود ندارد که تجدید نظر کند؛ لذا بعضی جیغ می‌کشند. خداوند می‌فرماید: «لَا تَجَاوَزُوا النَّيْمَ إِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُتْرَكُونَ»^[۳] اینجا دیگر جیغ کشیدن اثر ندارد.

تا میت از دنیا می‌رود، روحش را نزد خداوند متعال می‌برند. آنجا خداوند می‌فرماید: «أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ»؟ حالا حق هست یا نیست؟ «أَسَاجِرُ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ»؟ سحر است یا اینکه شما نمی‌بینید؟ فکر کردید اینها را روحانیت درست کردند؟! خدا نگاه به صورتش می‌کند که چه صورت بد و زشتی دارد: «أَمَّا ذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ»^[۴] این آیه، هم از زبان خدای متعال است، هم ملائکه. تو کجا بودی؟ چرا با این چهره اینجا آمدی؟ فکر و خیال‌ها و تمثیلات، صورت را در برزخ تشکیل می‌دهد. پیامبر ﷺ فرمود: «يُحْشَرُ النَّاسُ بِنِيَّاتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». یعنی همین نیت‌هاست که چهره شما را درست می‌کند. بعد می‌گویند: «أَمَّا ذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ». کافر را که به جهنم می‌برند، از دو طرف او را شلاق می‌زنند؛ یکی از پشت سر، یکی هم از روبه‌رو. «الْمَلَائِكَةُ يُضْرَبُونَ رُجُوهَهُمْ وَ أَدْبَارَهُمْ»^[۵] آن که از پشت می‌زند، ملائکه دنیااست، می‌گوید: برو، دیگر تمام شد. آن که از جلو می‌زند، ملائکه آخرت است، می‌گوید: چرا با این صورت آمدی؟

کسی که بخواهد در این عالم حالش روزبه‌روز فرق داشته باشد، یعنی روی سفره فاخری بنشیند. خدا ما را برای سفره فاخر خلق کرده. این نمازها که می‌خوانیم، حضرت امام فرمود: اگر معصومی این نمازی را که ما می‌خوانیم بخواند، دق مرگ می‌شود.

۱. ق، آیه ۲۹.

۲. المؤمنون، آیه ۶۵.

۳. النمل، آیه ۸۴.

۴. الأنفال، آیه ۵۰.

۱. «و بی‌تردید کسانی که به آخرت ایمان نمی‌آورند از [این] راه منحرف‌اند».

یعنی امروز را برای فردا نگذار. الان به کجا ختم می‌شود؟ با چه توشه‌ای از دنیا می‌روم؟ باید این قدر کار بکنید که در شأن خود از خدا سفره بگیرید. برای همین خلق شده‌ایم. آنهایی که به جای رسیدن [به این مقام]، در برزخ زندگی می‌کنند، نه دنیا. فقط معصوم نیست که فرمود: «**أَصْحَابُ الدُّنْيَا يَأْتِدَانِهِمْ وَأَزْوَاجُهُمْ مُعَلَّقَةٌ بِالْمَعَلِ الْأَعْلَى**». در این دنیا با بدن‌هایی زندگی می‌کنند که روح آنها به جایگاهی برین تعلق دارد.

حضرت در خطبه متقین می‌فرماید: «**وَالْمُتَّقِينَ كَمَنْ قَدْ رَأَاهَا فَهُمْ فِيهَا مُتَعَمِّنُونَ، وَهُمْ وَالنَّارُ كَمَنْ قَدْ رَأَاهَا فَهُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ**». با بهشت چنان هستند که گویا آن را می‌بینند و در نعمت‌هایش غرق هستند، و با دوزخ چنان هستند که گویا آن را می‌بینند و به عذابش گرفتارند.

آن قدر باید در برزی تا از این قاب مادی خارج شوی. خدای متعال فرمود: از من حاجت بخواهید. محدوده هم مشخص نکرد: «**وَمَا كَانَ عِظَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا**».^[۴] چیز کوچک از خدا نخواهید. بگویید: «**يَا رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، يَا رَبِّ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ، يَا رَبِّ الْبَيْتِ الْعَظِيمِ**». از این سه مورد بزرگ‌تر نداریم. فرمود: «**فَإِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْمُعْطِي جَلِيلُ الْيَعْمَرِ...**». گاهی مناجات شاکرین بخوانید: «**إِلَيْكَ عَدَمَ الْبِكَاءِ مِنْ خَوْفِكَ...**».

آقای حاتمی‌کیا در تهران من را ملاقات کرد. گفت: «من دارم فیلم حضرت موسی علیه السلام را می‌سازم؛ ولی مشکلی دارم که کسی نمی‌تواند آن را حل کند: چرا حضرت موسی علیه السلام در بازگشت از مدین پیامبر شد؟!». گفتم: «من می‌دانم. وقتی داماد شعیب علیه السلام شد، سه بار شعیب علیه السلام در اثر گریه شبانه کور شد. حضرت موسی علیه السلام شب‌ها تماشاگر اشک چشم شعیب علیه السلام بود.» تا به حال شنیده‌اید کسی با گریه کور شده باشد؟

اگر جن وانس جمع شوند که حضرت امیر علیه السلام یک «**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**» پیامبر صلی الله علیه و آله را بگوید، نمی‌تواند. اگر جن وانس جمع بشوند یک «**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**» حضرت امیر علیه السلام را بگویند، نمی‌توانند.

خدا برای ضیافت ما را خلق کرد. در دعای ماه رمضان می‌فرماید: «**أَنْتَ دَعَوْتَنِي إِلَيْكَ**». خدا در قرآن می‌فرماید: اگر کسی استعداد داشته باشد، می‌گیرم، رهاپیش نمی‌کنیم: «**وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ**».^[۱] تمام برنامه‌ریزی باید این باشد که چگونه می‌خواهی از دنیا خارج شوی.

امام معصوم علیه السلام فرمود: «**لَيْتَ سَعْيِي فِي عَقْلَاتِي أَمْعُرُضَ أَنْتَ عَنِّي أَمْ نَاطِرُ إِلَيَّ**».^[۲]

خدایا در آن حالی که غفلت مرا گرفته است ای کاش میدانستم حالم چگونه است آیا از من روی گردانی یا به من نظر داری؟ با چه توشه‌ای می‌خواهم بروم؟ وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله این‌طور می‌گوید: «**فُلٌّ مَا كُنْتُ بَدْعًا مِنَ الرِّسْلِ وَمَا أَذْرِي مَا يَفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ**».^[۳] ما چه بگوییم؟

راوی می‌گوید: امیرالمؤمنین شب رفت به فقرا رسیدگی کرد و برگشت. من خودم را به خواب زده بودم. دیدم آقا سرب‌بر دیوار گذاشت و با خدا حرف می‌زد. فرمود: «**أَمْ نَاطِرُ إِلَيَّ**».

۱. الأنفال، آیه ۲۳.

۲. یادداشت‌های شهید مطهری، جلد ۶، ص ۱۶۵.

۳. سوره احقاف آیه ۹.

۴. الإسراء، آیه ۲۰.

امام رضا علیه السلام فرمود: «إِنَّ يَوْمَ الْحُسَيْنِ أَفْرَحُ جُفُونَنَا». روز شهادت حسین، دیدگان ما را مجروح کرد. فرمود: «أَفْرَح».

به شیخ جعفر شوشتری گفتند: «چطور به اینجا رسیدی؟» گفت: «دایه‌ای داشتم که شب‌ها گریه می‌کرد. گفتم: دایه! چرا شب‌ها گریه می‌کنی؟ گفت: نماز شب می‌خوانم. گفتم: من هم می‌خواهم بخوانم. شب مرا بیدار کرد. بعد از وضو گفتم: نماز تو با من فرق دارد. تسبیح داد و گفت: صد مرتبه بگو: يَا حَاضِرُ يَا نَاطِرُ. من فهمیدم که در محضر و علت گریه این است.» تکان می‌خوری، می‌بینی همه چیز بسته شده؛ اما نتوانستی در شان خدا کار کنی. آیه ۶۰ سوره مؤمنون می‌فرماید: «وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ». همه دنبالش هستند چون پروردگارشان است. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ماه شب چهارده را دیده‌اید؟ این‌طور با خدا جلسه دارید. مرحوم شاه‌آبادی فرمود: خیلی سنگین است! کسی که شراب خورده، مست می‌رود پیش خدا. می‌فرماید: «أَفَيْهَذَا أَمْرُكَ؟» برای خیلی‌ها می‌گوید.

برنامه‌ریزی کن. خدا دو تا قاب تصویر دارد. این دو تا را تماشا کن، حالت خوب می‌شود: یکی قاب جمال خداست، یکی هم ابدیت است. تمام ذرات عالم، تصویر جمال خداست. شاعر می‌گوید:

همه عالم چو یک خمخانه اوست

دل هر ذره‌ای پیمانه اوست

خرد مست، ملائک مست و جان مست

هوا مست و زمین مست و زمان مست

فلک سرگشت از وی در تکاپوی

هوا در دل به امید یکی بوی

می‌گوید همه‌جا مست است؛ ولی حافظ می‌گوید: درست نگفتی! «چو عشق پیدا شد، آتش به همه عالم زد». گاهی میرزا جواد آقای تبریزی آتش می‌گرفت. توی کوچه‌ها راه می‌رفت و به خدا می‌گفت:

چرا هر دم زنی آتش به جانم؟
مگر من کوره آهن‌گرانم؟
چرا هر دم زنی صد طعنه بر من؟
مگر من دلبر نامهربانم؟
این قاب تصویر خداست. خداوند در قرآن می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي ... أَلَفَ تَر... أَلَفَ يَرَوُا...». همیشه خط کمال را می‌کشد. این آب را نگاه کن، یک قطره‌اش را بردار.

هر شب‌نمی در این ره، صد بحر آتشین است
دردا که این معما شرح و بیان ندارد
آن وقت آن قدر مست می‌شوی که اصلاً از این عالم بریده می‌شوی، آیت‌الله بهجت رحمته الله علیه فرمود: «آقا میرزا تقی شیرازی در فکر فرو می‌رفت که می‌رفت زیر دست و پا!»

مستم کن آن چنان که ندانم ز بی خودی
در عرصه خیال که آمد کدام رفت؟
قاب دوم، تصویر قرآن است. اگر برای قرآن حساب باز کنی، می‌فهمی عالم دیگری بوده؛ اصلاً قرآن نفهمیدی؟ خدا را در لای کتاب پیدا نکنی، می‌شوی محبوب؛ آیه ۱۵ مطففین. خیلی‌ها همین‌طورند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَعَظَّمَهُ، مَنَعَ قَاهُ مِنَ الْكَلَامِ وَ بَقَلَّتْهُ مِنَ الْقَلَامِ».

حالا به نظر شما، قاب تکوین بالاتر است یا تشریع؟ این کهکشان‌ها، انتهایش معلوم نیست. قاب تصویر خدا و ابدیت که فرمود: اگر قرآن را بر کوه عرضه کنند، خاشع می‌شود؛ این همان قاب است. حضرت امیر علیه السلام فرمود: اگر کسی که این قاب را دیده بیاورد و بگویند: آنچه دیدی وصف کن، نمی‌تواند. از خود حضرت علیه السلام پرسیدند: «خودتان وصف کنید!» فرمود: «نمی‌توانم!»

صبح که برای نماز صبح بیدار می‌شوی، قبل نماز دستت را به نیت زدن بر سر بگذار و بگو: «خداایا! من خودم را زدم، تو دیگر مرا نزن!»

و السلام علیکم و رحمۃ الله و برکاته!
۱۴۰۳/۱/۱۷